

UDK 811.163.42'367-112:[801.82:003.349/2]

SINTAKTIČKA ISTRAŽIVANJA HRVATSKOGLAGOLJSKIH TEKSTOVA: STANJE I PERSPEKTIVE

Milan Mihaljević

*Staroslavenski institut
Demetrova 11, 10000 Zagreb, Hrvatska
tel.: (+385 1) 2220 024
e-mail: mihalj@stin.hr*

Sintaksa hrvatskoglagoljskih tekstova slabije je istražena od fonologije i morfologije. Još uvijek se može reći da su sintaktička istraživanja tih tekstova u samom začetku. Stoga se na početku rada najprije formuliraju osnovni ciljevi kojima se istraživanje mora rukovoditi i zadatci koje pri ostvarivanju tih ciljeva treba izvršiti. Zatim se prikazuje trenutno stanje i najvažniji rezultati dosadašnjih istraživanja te na kraju upozorava na najvažnije teme i zadaće koje još stoje pred istraživačima. Dosadašnja su istraživanja prikazana prema generacijama istraživača, što nam se činilo najpreglednijim, a zatim su ukratko prikazani rezultati tih istraživanja prema tematici i područjima koja su više ili manje temeljito obrađena. Da bi čitatelj stekao što bolji uvid u dosadašnja sintaktička istraživanja i teme kojima su se ona bavila, na kraju prilažemo i popis dosad objavljenih radova o sintaksi hrvatskoglagoljskih tekstova.

Ključne riječi: hrvatskoglagoljski tekstovi, sintaksa, hrvatski crkvenoslavenski jezik.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2018.69.9297>

Ciljevi i zadatci. Krajnji cilj sintaktičkog istraživanja bilo kojeg jezika ili korpusa tekstova mora biti iscrpan opis svih sintaktičkih pojava u njemu. Primijenjeno na hrvatskoglagoljske tekstove to znači da glavni cilj mora biti njihov iscrpan opis: opis sintakse oblika, rečenične i nadrečenične sintakse (diskursa i teksta). Nadalje, taj bi opis morao sadržavati i sintaktičke karakteristike, posebice osobitosti, pojedinih tekstova i spomenika (kodeksa i fragmenta) kao i sintaktičke specifičnosti pojedinih pisarskih škola i skriptorija. Razlike su među hrvatskoglagoljskim tekstovima u sintaksi često veće nego one u fonologiji i morfologiji, jer se u sintaksi, osim starocrkvenoslavenskog i čakavskog utjecaja, mora uzimati u obzir i utjecaj jezika predložaka.¹ Hrvatska je redakcija u tom pogledu specifična u odnosu na druge redakcije crkvenoslavenskog jezika jer je, osim grčkog znatan i utjecaj latinskog jezika. Latinski je utjecaj u njima veći nego grčki jer je većina tekstova prevedena s latinskoga. Osim grčkoga i latinskoga u obzir treba uzimati i utjecaj talijanskoga i češkoga jezika jer je manji broj tekstova bio preveden i s tih jezika. Zbog toga je pri opisu pojedinih sintaktičkih pojava, a osobito pri opisu sintakse pojedinih tekstova, potrebno uspoređivati tekstove s različitim predlošcima. Dio sintaktičkoga opisa mora biti i usporedba stanja u hrvatskoglagoljskim tekstovima s onim u kanonskim starocrkvenoslavenskim tekstovima i sa suvremenim hrvatskim jezikom, kako bi se utvrdilo koje su se promjene u međuvremenu dogodile. U tom je smislu proučavanje sintakse

¹ Usp. [23]. U tom se radu prikazuju sintaktičke razlike među najstarijim hrvatskoglagoljskim fragmentima koji su prevedeni s grčkih predložaka i onih kojima je predložak bio latinski.

hrvatskoglagoljskih tekstova i vrijedan prilog povijesnoj sintaksi hrvatskoga jezika. Stanje u hrvatskoglagoljskim tekstovima mora se uspoređivati i s onim u starohrvatskim tekstovima koji su pisani drugim pismima: latinicom i ćirilicom. Na taj će se način moći lakše utvrditi koje pojave treba pripisati utjecaju predložaka, a koje pak onodobnomu govornomu hrvatskom jeziku (ponajprije čakavskom narječju). I na kraju, kako bi sintaktički opis bio potpun, stanje u hrvatskoglagoljskim tekstovima potrebno je usporediti i sa stanjem u drugim redakcijama crkvenoslavenskog jezika kako bi se utvrdilo što je u njima zajedničko, a što specifično samo za hrvatsku redakciju.

Prva generacija istraživača. Sve do devedesetih godina 20. st. nema radova posvećenih sintaksi hrvatskoglagoljskih tekstova, niti studije o tim tekstovima imaju poglavlja o sintaksi. Sintakse su se istraživači doticali samo usputno, u sklopu širih tekstoloških istraživanja i nastojanja da utvrde podrijetlo teksta, tj. s kojega je predložka preveden, kada je i na kojem području preveden te kada je i gdje nastao pojedini njegov prijepis. Iako su prvi sintaktički radovi objavljeni 1990. godine,² stanje se počelo mijenjati već u drugoj polovici osamdesetih godina ot kada se puno više pozornosti posvećuje sintaktičkim istraživanjima. U posljednjih četvrt stoljeća napisano je nekoliko doktorskih disertacija posvećenih sintaktičkim problemima, od kojih su neke objavljene i kao knjige, te niz članaka posvećenih isključivo sintaktičkim pojavama.

Ključnu su ulogu u razvoju sintaktičkih istraživanja imali pokretanje projekta izrade gramatike hrvatske redakcije crkvenoslavenskog jezika³ i habilitacija bečkog slavista Johannesa M. Reinharta iz 1993. U njoj je autor, na 540 stranica, temeljito opisao 21 sintaktičku pojavu u hrvatskoglagoljskim misalima. Za svaku je ponaosob utvrdio može li se pripisati latinskomu ili grčkomu utjecaju, kolika je njezina jezičnopovijesna relevantnost, je li riječ o arhaizmu ili konstrukciji koja je živa i u onodobnome govornom jeziku te postoji li u njezinoj uporabi razlika među tekstovima tzv. sjeverne, krčko-istarske i južne, zadarsko-krbavske skupine tekstova.⁴ Osim habilitacije, Reinhart je napisao i dva sintetska prikaza sintakse hrvatskoglagoljskih tekstova, jedan u Mihaljević; Reinhart [2005: 65–71] i drugi opširniji u Gadžijeva i dr. [2014: 305–364].

Prvoj generaciji istraživača pripada i Jasna Vince koja je velik dio svojega istraživačkog rada posvetila proučavanju gramatičkih kategorija, osobito kategorije živosti i sinkretizmu akuzativa i genitiva, zatim sintaksi padeža, brojeva i prijedloga, a pisala je i o upravnom i neupravnom govoru. U Mihaljević; Vince [2012: 73–106] opisala je sintaksu *Pazinskih fragmenata* s početka 14. st.

Treći je pripadnik prve generacije istraživača autor ovog priloga koji je u posljednjih tridesetak godina pisao o ustroju glagoljskih skupina i vrstama dopuna uz pojedine kategorije glagola, o upitnim rečenicama, negaciji, različitim vrstama zavisnosloženih rečenica, koordinaciji, apsolutnim konstrukcijama, korelativnoj uporabi zamjenica i rekomplementaciji (udvajanju veznika da). Zajedno s Aleksandrom Gjurkovom iz Instituta za makedonski jazik "Krstes Misirkov" iz Skopja usporedio je i tipološki opisao upravni govor u hrvatskoj i makedonskoj redakciji crkvenoslavenskog jezika. U [31: 83–110] M. Mihaljević opisao je sintaksu

² Prvi su članci M. Mihaljevića (*Veznici ašće i ako u hrvatskoglagoljskim tekstovima*) i J. Vince Marinac (*Kategorija živosti u hrvatskom jeziku*) objavljeni u časopisu *Suvremena lingvistika*. [18, 59].

³ Gramatika je završena i objavljena 2014. godine pod naslovom *Hrvatski crkvenoslavenski jezik*.

⁴ Reinhart u zaključku na str. 458 daje i tabelaran prikaz navedenih parametara [36].

najstarijih hrvatskologoljskih fragmenata iz 12. i 13. st., a poglavlja o sintaksi uvrštena su i u opise jezika 2. i 4. *vrbnickoga brevijara* iz 14. st.⁵

Plamen se razgara. Do 2010. godine sintaktička istraživanja hrvatskologoljskih rukopisa odvijala su se gotovo isključivo u Staroslavenskom institutu u Zagrebu. Iznimka je knjiga Lane Hudeček [9] iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u kojoj autorica opisuje načine izricanja posvojnosti u predstandardnim razdobljima hrvatskoga jezika. U svakom je razdoblju kao jedno od poglavlja uključen i opis izricanja posvojnosti u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku, kao jednom od hrvatskih književnih jezika. U prvom su se desetljeću 21. stoljeća u istraživanju sintakse hrvatskologoljskih tekstova gore navedenim istraživačima pridružili mladi, u međuvremenu zaposleni, kolege iz Staroslavenskog instituta: Ana Šimić (Kovačević), Lucija Turkalj i Sandra Požar (Sudec).

Ana Šimić (Kovačević) izradila je i 2012. obranila doktorsku disertaciju pod naslovom *Negacija u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku* [10] koja je, znatno proširena i dopunjena, objavljena kao knjiga [13] za koju je autorica 2017. dobila godišnju nagradu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. U toj je knjizi iscrpno i temeljito opisana negacija na svim jezičnim razinama, od morfologije do pragmatike (negacija u diskursu). Objavila je i nekoliko članaka o redu riječi, o sintaksi uzvika, kvantifikatora i o sročnosti. Osim toga, zajedno s Lucijom Turkalj, usporedila je odnos čestica *ne* i *li* u hrvatskoj i makedonskoj redakciji crkvenoslavenskoga jezika i opisala sintaksu *Kvaderne kapitula lovranskoga*, glagoljsko-latiničnog rukopisa koji čine tekstovi nastajali od 15. do 18. st.

Lucija Turkalj je, osim spomenutih radova s Anom Šimić (Kovačević), napisala i 2012. uspješno obranila doktorsku disertaciju pod naslovom *Sintaksa hrvatskologoljskoga psaltira* [40], a nakon toga u časopisu Staroslavenskog instituta *Slovo* objavila dva članka o sintaksi infinitiva i aktivnih participa u hrvatskologoljskim psaltirima [41; 42].

Iako su jezikoslovni interesi Sandre Požar (Sudec) usmjereni ponajprije na pridjevsku morfologiju i tvorbu riječi, objavila je i nekoliko radova o sintaksi: o uporabi kratkih i dugih pridjevskih oblika, o poretku pridjeva i imenica u imenskim skupinama te o odnosu pridjeva i adnominalnih genitiva.

Treća i četvrta generacija istraživača. U drugom desetljeću 21. stoljeća razvidno je daljnje širenje sintaktičkih istraživanja glagoljskih tekstova, i ljudski i tematski. Istraživanja više nisu vezana samo uz jednu instituciju. Članovima Staroslavenskog instituta priključuju se mladi istraživači iz drugih znanstvenih institucija u Zagrebu i izvan njega.

Ivana Eterović iz Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu svoju je pozornost usmjerila ponajprije na sintaksu participa. Tema je njezina doktorata iz 2014. sintaksa participa u hrvatskologoljskim misalima [3]. O toj je tematici objavila i tri članka: jedan o dativu apsolutnom u Kožičićevu misalu iz 1530., drugi o participima u protestantskim Artikulima iz 1562., a treći zajedno s Jozom Velom iz Staroslavenskog instituta o sintaktičkim funkcijama participa općenito u Kožičićevu misalu [6; 7]. S istim je suautorom objavila i članak o drugim sintaktičkim pojavama, a s Blankom Ceković, također iz Staroslavenskog instituta, rad o dvojini u tome misalu.

Jozo Vela je, osim navedenih radova s Ivanom Eterović, opisao pojačajnu ulogu čestice (i veznika) *že*, a 2018. obranio je doktorat o sintaksi infinitiva i supina u hrvatsko-

⁵ Usp. Mihaljević [2015: 562–566 i 2016b: 376–378].

me crkvenoslavenskom jeziku u kojemu je temeljito i iscrpno opisao sve sintaktičke uloge tih dvaju glagoljskih oblika [44].

Popisu novih istraživača treba dodati i dvoje doktoranda koje smatramo četvrtom generacijom istraživača. Ana Mihaljević s Odsjeka za latinski jezik Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli završila je i predala doktorsku disertaciju pod naslovom *Sintaksa hrvatskoglagoljskih tekstova prevedenih s latinskoga*. Rad je trenutno u postupku ocjenjivanja i obrane. Naslov je doktorata Josipa Galića s Odjela za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru *Sintaksa imperativnih rečenica u hrvatskoglagoljskim neliturgijskim zbornicima*, a najvjerojatnije će biti završen do kraja 2018. godine.

Rezultati. Nakon kratkog prikaza djelatnosti pojedinih istraživača zanimljivo je usporediti njihove rezultate s ciljevima i zadacima popisanim u 1. poglavlju i vidjeti koji su dijelovi sintakse bolje opisani, a koji su manje istraživani i slabije opisani. Sustavno je istražena i opisana sintaksa triju skupina spomenika: misala, psaltira i fragmenata iz prijelaznog razdoblja hrvatskog glagoljaštva (12. i 13. st.), a od sintaktičkih pojava negacija i infinitiv. Znatne su rezultate dosad polučila i istraživanja sintakse padeža, prijedloga, glagola (osobito participa) i brojeva, iako ne možemo reći da su ta područja sustavno i temeljito istražena. Slično je stanje i s opisom rečenične sintakse. Dosad je objavljeno više radova o pogodbenim, upitnim, uzročnim, namjernim, posljedičnim te o sastavnim rečenicama. Djelomično je opisan i red riječi te navođenje tuđega govora (upravni i neupravni govor). U samim je začetcima istraživanje sintakse hrvatskoglagoljskih brevijara i neliturgijskih zbornika. Tek su dotaknute pojave sročnost, anafora i područje nadrečenične sintakse (diskurs).

Sve su opisivane pojave uspoređivane s latinskim i grčkim predlošcima, kao i sa stanjem u kanonskim starocrkvenoslavenskim tekstovima i u suvremenome hrvatskom jeziku. Može se reći da danas znamo već jako puno o grčkom i latinskom utjecaju na sintaksu hrvatskoglagoljskih tekstova i o sintaktičkim kalkovima s tih jezika. Usporedbu s kanonskim tekstovima znatno je olakšala višesveščana sintaksa Radoslava Večerke. Nažalost, usporedba sa starohrvatskom sintaksom otežana je zbog činjenice da su i povijesna i dijalekatska sintaksa hrvatskoga jezika jako slabo istražene. Dosad nema studija posvećenih sintaktičkoj usporedbi s talijanskim i češkim predlošcima onih tekstova koji su prevedeni s ta dva jezika. Sintaksa se u radovima o tim tekstovima spominje samo usputno u sklopu širih tekstoloških istraživanja. Nije zadovoljavajuća ni usporedba sintakse s odgovarajućim pojavama u drugim redakcijama crkvenoslavenskog jezika. Tek su rijetke pojave (interakcija niječnice *ne* i čestice *li* te upravni i neupravni govor) uspoređivane s istima u makedonskoj redakciji. Dva su razloga tomu. Jedan je nedovoljno dobro poznavanje sintakse tekstova drugih redakcija hrvatskih autora, a drugi, kao i pri usporedbi sa starohrvatskom sintaksom, slaba sintaktička istraženost tih redakcija. Prvi se razlog može prevladati suradnjom i zajedničkim projektima s kolegama iz institucija u drugim slavenskim zemljama koje se bave istraživanjem crkvenoslavenskog jezika, a zainteresirani su za sintaksu. Samim time i drugi će razlog biti sve slabiji.

Pogled u budućnost. Na temelju izloženog prikaza može se zaključiti da su dosadašnji rezultati sintaktičkih istraživanja hrvatskoglagoljskih tekstova bitno obogatili naše poznavanje ne samo hrvatske redakcije nego i crkvenoslavenskog jezika u cjelini, ali i povijesne sintakse hrvatskog jezika. Ipak, još je uvijek mnogo praznina koje treba popuniti i mnogo zadaća za buduća istraživanja. Kako je rečeno u uvodu, istraživanja su još uvijek u samom početku. Mnoga su poglavlja tek otvorena, a neka tek treba otvoriti. Optimizam ulijeva činjenica da se

povećava broj istraživača i širi krug tema kojima se bave, što svjedoči o kontinuiranom povećanju zanimanja za sintaksu. Povoljno je i to da su teorijski pristupi istraživača različiti, što će također pridonijeti tematskoj širini i zanimljivosti istraživanja. Sve to pokazuje da od sintaktičkih istraživanja hrvatskoglagoljskih tekstova u budućnosti možemo očekivati još bolje i zanimljivije rezultate.

Literatura

1. *Ceković B.* Dvojina u Misalu hruackome Šimuna Kožičića Benje / B. Ceković, I. Eterović // *Fluminensia*. – 2012. – T. 24. – № 1. – S. 143–156.
2. *Eterović I.* Sintaktička svojstva participa u jeziku hrvatskoglagoljskih misala / I. Eterović. – Doktorska disertacija. – Rijeka : Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2014. – 266 s.
3. *Eterović I.* Dativ apsolutni u Misalu hruackom Šimuna Kožičića Benje / I. Eterović // *Riječki filološki dani 9 / Stolac, Diana (ur.)*. – Rijeka : Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2014. – S. 357–365.
4. *Eterović I.* Sintaktičke funkcije participa u hrvatskim protestantskim Artikulima (1562.) / I. Eterović // *Raspave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. – 2016. – T. 42. – № 2. – S. 379–407.
5. *Eterović I.* Sintaktičke razlike između glagoljičkoga i ćiriličkog izdanja hrvatskoga protestantskog prijevoda Novoga testameta / I. Eterović // *Slovo*. 68 (u tisku). – 2018. (u tisku).
6. *Eterović I.* Sintaktičke funkcije participa u Misalu hruackome Šimuna Kožičića Benje / I. Eterović, J. Vela // *Slovo*. 63. – 2013. – S. 1–22.
7. *Eterović I.* Iz sintakse Kožičićeva Misala hruackoga / I. Eterović, J. Vela // *Slovène : International Journal of Slavic Studies*. – 2013. – T. 2. – № 2. – S. 118–142.
8. *Gjurkova A.* Upravni i neupravni govor u hrvatskoj i makedonskoj redakciji crkvenoslavenskoga jezika / A. Gjurkova, M. Mihaljević // *Vita Litterarum Studiis Sacra*. Zbornik u čast Radoslavu Katičiću / Ježić Mislav, Andrijančić Ivan, Krnić Krešimir (ur.). – Zagreb : FF press, 2014. – S. 139–171.
9. *Hudeček L.* Izricanje posvojnosti u hrvatskome jeziku do polovice 19. stoljeća / L. Hudeček. – Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2006. – 271 s.
10. *Kovačević A.* Negacija u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku / A. Kovačević. – Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012. – 318 s.
11. *Kovačević A.* Red riječi i negacija u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku / A. Kovačević // *Raspave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 39. – 2013. – S. 497–508.
12. *Kovačević A.* “Gore vamъ knižnici” : rekcija uzvika u hrvatskoglagoljskim tekstovima / A. Kovačević // *Slovo*. 63. – 2013. – S. 55–81.
13. *Kovačević A.* Negacija od čestice do teksta. Usporedna i povijesna raščlamba negacije u hrvatskoglagoljskoj pismenosti / A. Kovačević. – Zagreb : Staroslavenski institut, 2016. – 377 s.
14. *Kovačević Ana.* Upravljana neobrojčena kvantifikacija / A. Kovačević // *Jezikoslovlje*. – 2016. – T. 17. – № 1–2. – S. 293–309.
15. *Kovačević A.* Sročnost višechlanih subjekata s predikatom : raščlamba hrvatskoga crkvenoslavenskoga korpusa / A. Kovačević // *Slovène : International Journal of Slavic Studies*. – 2017. T. 6. – № 1. – S. 148–170.
16. *Kovačević A.* Čestice “ne” i “li” u makedonskom crkvenoslavenskom i hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku / A. Kovačević, L. Turkalj // *Šesti naučen sobir na mladi makedonisti / Tofoska, Stanislava-Staša, Aleksova, Gordana, Pavleska, Bisera (ur.)*. – Skopje : Filološki fakultet “Blaže Koneski”, 2010. – S. 137–157.
17. *Kovačević A.* Zapažanja o sintaksi “Kvaderne kapitula lovranskoga” / A. Kovačević, L. Turkalj // *Zbornik Lovranščine*. 3. – 2014. – S. 99–112.

18. *Mihaljević M.* Veznici ašće i ako u hrvatskoglagoljskim tekstovima / M. Mihaljević // *Suvremena lingvistika*. 29–30. – 1990. – S. 99–117.
19. *Mihaljević M.* Kako kada biše Adam plod driva jil ne biše bolan ni se staraše (Rečenice uvedene takozvanim upitnim riječima u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku) / M. Mihaljević // *Suvremena lingvistika*. 34. – 1992. – S. 215–228.
20. *Mihaljević M.* Jestno-niječna pitanja u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku / M. Mihaljević // *Suvremena lingvistika*. 43–44. – 1997. – S. 191–209.
21. *Mihaljević M.* The Interaction of li and Negation in Croatian Church Slavonic / M. Mihaljević // *Formale Slavistik / Junghanns Uwe, Zybatow Gerhild (ur.)*. – Frankfurt am Main : Vervuert Verlag, 1997. – S. 87–92.
22. *Mihaljević M.* Veznik “da” u hrvatskoglagoljskim tekstovima / M. Mihaljević // *Slavia meridionalis*, 4. – 2004. – S. 9–34.
23. *Mihaljević M.* Sintaktička svojstva najstarijih hrvatskoglagoljskih tekstova / M. Mihaljević // *Mnogokratnite prevodi v južnoslavjanskoto srednovekovie / Taseva Lora, Marti Roland, Jovčeva Marija (ur.)*. – Sofija : Goreks Pres, 2006. – S. 221–238.
24. *Mihaljević M.* The Particle Eda in Croatian Glagolitic Texts / M. Mihaljević // *Varia Slavica : Sborník příspěvků k 80. narozeninám Radoslava Večerky / Janyšková Ilona, Karlíková Helena (ur.)*. – Praha : Nakladatelství Lidové noviny. – 2008. – S. 153–163.
25. *Mihaljević M.* Verba Dicendi in Croatian Church Slavonic / M. Mihaljević // *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*. – 2011. – T. 54. – № 1. – S. 63–77.
26. *Mihaljević M.* Dopune percepcijskih glagola u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku / M. Mihaljević // *Suvremena lingvistika*. 72. – 2011. – S. 187–200.
27. *Mihaljević M.* O jeziku Drugoga vrbničkoga brevijara / M. Mihaljević // *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju / Badurina Stipčević V., Požar S, Velčić F. (ur.)*. – Zagreb : Staroslavenski institut, 2015. – S. 535–575.
28. *Mihaljević M.* Uzročne konstrukcije u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku / M. Mihaljević // *Zbornik radova (Prvi svezak) Šestoga hrvatskoga slavističkoga kongresa održanoga u Vukovaru i Vinkovcima od 10. do 13. rujna 2014. / Botica S., Nikolić D., Tomašić J. S dr. (ur.)*. – Zagreb : Hrvatsko filološko društvo, 2016. – S. 25–37.
29. *Mihaljević M.* Korelativna uporaba pokaznih zamjenica u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku / M. Mihaljević // *Jezikoslovlje*. – 2016. – T. 17. – № 1–2. – S. 413–427.
30. *Mihaljević M.* Jezik Četvrtoga vrbničkoga brevijara / M. Mihaljević // *Meandrima hrvatskoga glagoljaštva : Zbornik posvećen akademiku Stjepanu Damjanoviću o 70. rođendanu / Kušević T., Žagar M. (ur.)*. – Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2016. – S. 363–382.
31. *Mihaljević M.* Jezik najstarijih hrvatskoglagoljskih rukopisa / M. Mihaljević. – Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2018. – 177 s.
32. *Mihaljević M.* The Structure of Coordination : Evidence from Croatian Church Slavonic / M. Mihaljević // *FASL 25 : The Cornell Meeting 2016*. – Ann Arbor : Michigan Slavic Publications, 2018. (u tisku).
33. *Mihaljević M.* The Croatian Redaction : Language and Literature / M. Mihaljević, J. Reinhart // *Incontri Linguistici*, 28. – 2005. – S. 31–82.
34. *Mihaljević M.* Jezik hrvatskoglagoljskih Pazinskih fragmenata / M. Mihaljević, J. Vince. – Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, Državni arhiv u Pazinu, Staroslavenski institut, 2012. – 175 s.
35. *Požar S.* Pridjev kao zamjena za adnominalni genitiv u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku / S. Požar // *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju : Zbornik radova Međunarodnoga znanstvenoga skupa povodom 110. obljetnice Staroslavenske akademije i 60. obljetnice Staroslavenskoga instituta / Badurina Stipčević V., Požar S., Velčić F. (ur.)*. – Zagreb : Staroslavenski institut, 2015. – S. 615–630.

36. *Reinhart J.* Untersuchungen zur Syntax des Kroatisch-Kirchenslavischen. Das glagolitische Missale romanum / J. Reinhart // Habilitationsschrift, Geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien, 1993. – 540 s.
37. Reinhart J. Sintaksa / J. Reinhart // Hrvatski crkvenoslavenski jezik / Mihaljević M (prir.) – Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada i Staroslavenski institut, 2014. – S. 305–364.
38. *Sudec S.* Upotreba kratkih i dugih pridjevskih oblika u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku / S. Sudec // Peti hrvatski slavistički kongres : Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa održanoga u Rijeci od 7. do 10. rujna 2010. / Turk M., Srdoč-Konestra I. (ur.). – Rijeka : Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2012. – S. 61–68.
39. *Sudec S.* Položaj pridjeva u imenskoj skupini u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku / S. Sudec // Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. – № 2. – 2013. – T. 39. – S. 631–644.
40. *Turkalj L.* Sintaksa hrvatskoglagoljskoga psaltira / L. Turkalj.– Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012. – 351 s.
41. *Turkalj L.* Sintaksa infinitiva u hrvatskoglagoljskom psaltiru / L. Turkalj // Slovo. 63. – 2013. – S. 141–158.
42. *Turkalj L.* Sintaksa aktivnih participa u hrvatskoglagoljskom psaltiru / L. Turkalj // Slovo. 67. – 2017. – S. 113–141.
43. *Vela J.* O že kao pojačajnoj čestici u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku / J. Vela // Fluminensia. – 2016. – T. 28. – № 1. – S. 7. – 18.
44. *Vela J.* Sintaksa infinitiva i supina u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku / J. Vela. – Doktorska disertacija. Rijeka : Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2018. – 224 s.
45. *Vince J.* Zakonitosti uporabe distributivne jednine i dvojine / J. Vince // Riječki filološki dani 4 / D. Stolac (ur.). – Rijeka : Filozofski fakultet, 2002. – S. 541–545.
46. *Vince J.* Obilježeni upravni i neupravni govor / J. Vince // Riječ. – 2002. – T. 8. – № 1. – S. 118–123.
47. *Vince J.* Brojevi 1, 2, 11 I 12 u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku / J. Vince // Glagoljica i hrvatski glagolizam : Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa povodom 100. obje­tnice Staroslavenske akademije i 50. obljetnice Staroslavenskog instituta (Zagreb-Krk 2.–6. listopada 2002.) / Duerigl M. A., Mihaljević M., Velčić F. (ur.). – Zagreb : Krk: Staroslavenski institut i Krčka biskupija, 2004. – S. 595–605.
48. *Vince J.* Izražavanje neodređenosti množinom / J. Vince // Hrvatsko-bugarski odnosi u 19. i 20. stoljeću / Bratulić Josip (ur.). – Zagreb : Hrvatsko-bugarsko društvo, 2005. – S. 351–357.
49. *Vince J.* Izravni objekt kao tema / J. Vince // Drugi Hercigonjin zbornik / Damjanović S. (ur.). – Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2005. – S. 429–434.
50. *Vince J.* Uzmak genitiva izravnoga objekta / J. Vince // Slovo. – 2007. – Br. 56–57. – S. 615–626.
51. *Vince J.* Izravni objekt i njegove inačice u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku / J. Vince // Slovo. – 2008. – Br. 58. – S. 63–86.
52. *Vince J.* Očekivani i neočekivani akuzativ u Hrvojevu misalu / J. Vince // Vidjeti Ohrid. Zbornik referata hrvatskih sudionica i sudionika na XIV. Međunarodnom slavističkom kongresu u Ohridu, 10. – 16. rujna 2008./ M Samardžija (ur.). – Zagreb : Hrvatsko filološko društvo, 2008. – S. 97–116.
53. *Vince J.* Distributivnost i gramatički broj u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku / J. Vince // Knjige poštujući, knjigama poštovan. Zbornik Josipu Bratuliću o 70. rođendanu / Dukić D., Žagar M. (ur.). – Zagreb : Matica hrvatska, 2010. – S. 137–148.
54. *Vince J.* Nominativ prema ostalim padežima / J. Vince // Sintaksa padeža. Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem Drugi hrvatski sintaktički dani, Osijek, 13.–15. studenoga 2008 / Birtić M., Brozović Rončević D. (ur.). – Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Filozofski fakultet Osijek, 2010. – S. 249–265.

55. *Vince J.* Što nam o dvojini pričaju Suzana i starci? / J. Vince // Od indoeuropeistike do kroatistike : zbornik u čast Daliboru Brozoviću / Matasović R. (ur.). – Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2013. – S. 505–512.
56. *Vince J.* Sto i deset let' : Glavni brojevi u hrvatskoglagoljskim tekstovima / J. Vince // Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju / Badurina Stipčević V., Požar S., Velčić F. (ur.). – Zagreb : Staroslavenski institut, 2015. – S. 595–614.
57. *Vince J.* Tisuća na tisuću načina / J. Vince // Jezikoslovlje. – 2016. – T. 17. – № 1–2. – S. 101–116.
58. *Vince J.* Arhaično i inovativno u sintaksi glavnih brojeva od pet do deset u hrvatskoglagoljskim pisanim spomenicima / J. Vince // Definitely Perfect. Festschrift for Janneke Kalsbeek / Genir René, de Haard Eric, Lučić Radovan (ur.). – Amsterdam : Uitgeverij Pegasus, 2017. – S. 695–706.
59. *Vince Marinac J.* Kategorija živosti u hrvatskom jeziku / J. Vince Marinac // Suvremena lingvistika. 29–30. – 1990. – S. 143–152.
60. *Vince Marinac J.* Vrste riječi i genitivno-akuzativni sinkretizam / J. Vince Marinac // Suvremena lingvistika. 34. – 1992. – S. 331–337.
61. *Vince Marinac J.* Predikatni proširak u akuzativu. Čimbenici koji uvjetuju genitivni oblik za akuzativ / J. Vince Marinac // Croatica, 37–39. – 1993. – S. 387–397.
62. *Vince Marinac J.* Neslaganje u padežu između direktnoga objekta i njegove “najave” u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku / J. Vince Marinac // Prvi hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova 2. / S. Damjanović (ur.). – Zagreb : Hrvatsko filološko društvo, 1997. – S. 621–627.
63. *Vince Marinac J.* Predikatni nominativ i njegove inačice u hrvatskom crkvenoslavenskom i starohrvatskom jeziku / J. Vince Marinac // Drugi hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova 1 / Sešar D., Vidović Bolt I. (ur.). – Zagreb : Hrvatsko filološko društvo, 2001. – S. 283–289.

*Стаття: надійшла до редакції 09.07.2018
прийнята до друку 20.08.2018*

SYNTACTIC RESEARCH OF CROATO-GLAGOLITIC TEXTS: THE STATE OF THE ART AND PERSPECTIVES

Milan Mihaljević

*Old Church Slavonic Institute,
Demetrova 11, 10000 Zagreb, Croatia,
tel.: (+385 1) 2220 024, e-mail: mihalj@stin.hr*

The syntax of Croato-Glagolitic texts has been the object of scientific research less often than phonology and morphology. Thus, we can say that syntactic research of these texts is at the very beginning. So, at the beginning of the paper, the main aims of the research and the tasks which have to be fulfilled are stated. The main goal is, of course, the detailed description of the syntax of all forms and clause types and the description of the supra-clausal syntax (discourse and text). Besides, syntactic characteristics of individual codices and texts, scribal schools and scriptoria have to be isolated. The syntax of the Croatian-Glagolitic texts has to be compared with the syntax of their Latin and Greek protographs, as well as with the syntax of Old Church Slavonic texts and with the syntax of other redactions of Church Slavonic. Then an overview of the state of the art and the most important results of the research conducted so far is given and the most

important themes and tasks which have to be conducted in the future are stated. The research conducted so far is presented taking into consideration the generation of the researcher. This seemed to be the most transparent way of presenting the topic. After that, the research has been presented according to the theme and field which are more or less thoroughly described. Good results have so far been achieved in the research of the syntax of cases, prepositions, verbs, and numbers. A number of papers have been published on the syntax of clauses (conditional, interrogative, causative, final, and consecutive, as well as on coordination). Word order and direct and indirect speech have been only partially described. The study of the syntax of Croatian-Glagolitic breviaries and non-liturgical miscellanies is also at the beginning. The phenomena such as agreement, anaphors, and discourse syntax have been barely touched. In order for the reader to get a better insight into syntactic research and themes, at the end of the paper, a list of works on the syntax of Croato-Glagolitic texts published so far is given.

Key words: Croato-Glagolitic texts, syntax, Croatian Church Slavonic language.